

Grzegorz Pawlikowski

Polityka narodowościowa władz wobec ukraińskiej mniejszości narodowej w województwie lubelskim (lipiec 1944 r. – marzec 1947 r.)

Polityka i Społeczeństwo nr 6, 73-82

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Grzegorz Pawlikowski

**POLITYKA NARODOWOŚCIOWA WŁADZ
WOBEC UKRAIŃSKIEJ MNIEJSZOŚCI NARODOWEJ
W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM
(LIPIEC 1944 R. – MARZEC 1947 R.)**

Powstanie Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego i zdobycie przez niego władzy na wyzwolonych spod okupacji niemieckiej terenach umożliwiło realizację programu społeczno-politycznego opartego na ogłoszonym 22 lipca 1944 r. „Manifeście”.

Jednym z jego głównych założeń było dążenie do radykalnej zmiany struktury narodowościowej Polski. Pierwotna koncepcja dotyczyła uregulowania granicy polsko-radzieckiej według kryterium etnicznego, wyznaczony 26 lipca 1944 r. nowy kordon graniczny nie spełniał jednak tego kryterium. W „Polsce Lubelskiej” pozostawali nadal przedstawiciele innych narodowości, w tym najliczniejsi Ukraińcy (około 650–700 tys.), zamieszkujący województwo lubelskie, krakowskie i okręg rzeszowski. Mimo wielu odrębności władze polskie jako Ukraińców traktowały również Łemków i Bojków.

Dla realizacji polityki narodowościowej wobec ukraińskiej mniejszości narodowej najważniejsze znaczenie miały koncepcje i stanowisko Polskiej Partii Robotniczej. Kwestię tę poruszano m.in. na konferencjach lubelskiego obwodu partii (20–21 sierpnia; 10–11 października 1944 r.). Konferencje stały na stanowisku zasady samostanowienia narodów oraz opowiadały się za przesiedleniem Ukraińców z Polski (Archiwum Państwowe w Lublinie, dalej cyt. APL, zespół Komitet Wojewódzki PRR, dalej cyt. PPR, sygn. 1: 15–46). Założenie to przyjmowały koncesjonowane przez PPR partie polityczne (Polska Partia Socjalistyczna, Stronnictwo Ludowe i Stronnictwo Demokratyczne), które licząc się z nieuchronnością wyjazdu Ukraińców z Polski, nie przedstawiały alternatywnych rozwiązań.

PKWN, dążąc do rozwiązania problemu pozostałych w Polsce Ukraińców, 9 września 1944 r. podpisał z USRR umowę o wymianie ludności. Według niej przesiedlenie Ukraińców zakończyć się miało 1 lutego 1945 r. Wobec napotykaných przeszkód termin zakończenia przesiedleń trzykrotnie przesuwano (do 1 maja, 1 listopada 1945 r., 15 czerwca 1946 r.). W okresie ich trwania należy wyodrębnić etap przesiedleń dobrowolnych (październik 1944 r. – marzec 1946 r.) i przymusowych (marzec–sierpień 1946 r.).

Obecność Ukraińców i wydłużanie okresu przesiedleń wymusiło na władzach realizowanie określonej polityki narodowościowej w sferze politycznej, ekonomicznej religijnej i oświatowej.

Strony, przystępując do wykonania umowy, w pierwszej kolejności powołały centralne i rejonowe komisje przesiedleńcze oraz dokonały ich obsady personalnej. Polskim aparatem przesiedleńczym kierował główny przedstawiciel konsul Rogalski (od 1 maja 1945 r. – Józef Bednarz), ukraińskim – główny pełnomocnik Nikołaj Podgornyj (od 1946 r. Michaił Romaszczenko). Województwo lubelskie zostało podzielone na siedem rejonów (Biłgoraj, Chełm, Hrubieszów, Kraśnostaw, Tomaszów Lubelski, Włodawa i Zamość) i dwa punkty etapowe (Lubartów i Radzyń). Dla przeprowadzenia akcji przesiedleńczej PKWN powołał 7 października 1944 r. Państwowy Urząd Repatriacyjny.

Liczba ludności ukraińskiej w województwie lubelskim (około 240 tys.) zwiększyła się w stosunku do okresu międzywojennego przez włączenie do powiatu hrubieszowskiego i tomaszowskiego gmin z województwa lwowskiego (Ćwik, Reder 1977: 152). Według stanu na dzień 1 października 1944 r. liczbę podlegających przesiedleniu Ukraińców z województwa lubelskiego określono na 200 902 osoby. Największą ich część stanowili Ukraińcy z powiatu hrubieszowskiego (35,6%), tomaszowskiego (19,9%) i chełmskiego (16,9%). Od początku akcji przesiedleńczej do 5 września 1945 r. na wyjazd do USRR zarejestrowało się 137 306 osób, z czego bezwzględna większość wyjechała (125 381). Stanowili oni ponad połowę (56,3%) przesiedlających się do USRR w tym okresie.

W okresie dobrowolnych przesiedleń władze starały się zachęcić Ukraińców do wyjazdu, ustanawiając ulgi w podatkach, świadczeniach rzeczowych i opłatach ubezpieczeniowych; od uchylających się od wyjazdu restrykcyjnie egzekwowano wszelkie należności (APL, zespół Urząd Wojewódzki Lubelski – Wydział Społeczno-Polityczny, dalej cyt. UWL-WSP, sygn. 57: 9).

Mimo tych działań akcja przesiedleńcza została zahamowana w czerwcu 1945 r. Na decyzję o nieopuszczaniu przez Ukraińców Polski w znacznym stopniu miały wpływ stanowisko i działalność Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów i oddziałów Ukraińskiej Powstańczej Armii (Szcześniak, Szota 1973: 284 i n.; Motyka 1999: 271 i n.). Wyjazdów nie przyspieszyły nawet okresowo nasilające się antyukraińskie wystąpienia narodowego podziemia zbrojnego. Najbardziej znanym tego przykładem w województwie lubelskim jest wymordowanie 6 czerwca 1945 r. przez oddziały Narodowych Sił Zbrojnych 198 mieszkańców wsi Wierzchowiny (APL UWL-WSP/157: 63–92; APL, zespół Narodowe Siły Zbrojne: b.p.). Ataki zostały powstrzymane wskutek likwidacji lubelskiego okręgu NSZ oraz zawarcia lokalnych porozumień między polskim i ukraińskim podziemiem antykomunistycznym (Motyka, Wnuk 1997: 85 i n.).

Powstanie w 1945 r. legalnej opozycji (Polskie Stronnictwo Ludowe i Stronnictwo Pracy) nie wносиło nowych koncepcji polityki narodowościowej. Stanowisko PSL miało istotne znaczenie jako czynnik opiniotwórczy, jego terenowe struktury w województwie liczyły w 1946 r. około 60 tys. członków. Postulaty tych partii jednak tylko w ograniczonym stopniu dotyczyły metod przesiedleń Ukraińców, ale nie ich celowości. Przesiedlenia między Polską i USRR uznane zostały przez PSL za obustronnie korzystne (Wnuk 2003: 104–108; Mieczkowski 1996: 274).

Dla lubelskiego Stronnictwa Pracy największe znaczenie miał I Walny Zjazd Wojewódzki (30 maja 1946 r.). W uchwalonej rezolucji podkreślono odpowiedzialność historyczną narodu polskiego w przywróceniu polskości „kresom zachodnim”. Zjazd nie odniósł się jednak do podejmowanych działań zmierzających do zapewnienia polskiego charakteru wschodniej części województwa. Stronnictwo popierało reformy pod warunkiem ich wykonania w duchu prawa i sprawiedliwości (APL UWL-WSP/34: b.p.).

Mimo powstania legalnej opozycji w Polsce Ukraińcom nie pozwolono na powołanie własnej reprezentacji politycznej. Sytuacja taka ułatwiała OUN uzurpowanie sobie prawa do występowania w imieniu wszystkich Ukraińców w Polsce oraz umożliwiała jej poszerzenie swojego zaplecza.

Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej podjął dialog z wybranymi przez siebie przedstawicielami ludności ukraińskiej na zorganizowanej 24 lipca 1945 r. konferencji w Warszawie. Jako przedstawiciele Lubelszczyzny obecni na niej byli Mikołaj Korolko i Jan Wizeruk. O nie-

powodzeniu tej inicjatywy zdecydowała przede wszystkim niereprezentatywność strony ukraińskiej oraz nieprzedstawienie przez stronę rządową nowych wariantów realizowanej polityki narodowościowej. Pokonferencyjna koncepcja tzw. Komitetów Ukraińskich (m.in. w Tomaszowie Lubelskim) jako łącznika Ukraińców z władzami terenowymi nie spełniła pokładanych w nich nadziei (Misiło 1996: 147–154; APL UWL-WSP/55: 13, 19).

Zahamowanie akcji przesiedleńczej i brak efektów konferencji warszawskiej spowodowały podjęcie przez TRJN decyzji o złamaniu zasady dobrowolności przesiedleń do USRR. 3 września 1945 r. oddziały wojska przystąpiły do przymusowego wysiedlenia Ukraińców z części województwa rzeszowskiego. W województwie lubelskim planowaniem i koordynacją wysiedleń zajmował się delegat wojewody Wacława Różgi – Stanisław Ogorzałek. W okresie pięciu miesięcy (1 marca – 2 sierpnia 1946 r.) oddziały wojskowe wysiedliły z powiatu tomaszowskiego, hrubieszowskiego i włodawskiego 60 756 osób (APL UWL-WSP/59: 3–7; APL, zespół Urząd Wojewódzki Lubelski – Wydział Administracyjny, dalej cyt. UWL-WA, sygn. 16: 108–109). Inne powiaty, uznane za obszar zamieszkały przez rodziny polsko-ukraińskie (1257), wyłączono z akcji wysiedleńczej (Misiło 1999: 220, 272). Na podstawie przepisów o cudzoziemcach wysiedlenia do USRR trwały do marca 1947 r., kiedy z powiatu bialskiego wysiedlono ostatecznie 43 Ukraińców.

Od października 1944 r. do marca 1947 r. z województwa lubelskiego wyjechało około 195 tys. Ukraińców, stanowiących 40,6% przesiedlonych do USRR. Protokół końcowy do umowy z 9 września 1944 r. podpisano 6 maja 1947 r. (Misiło 1993: 53–58; APL UWL-WA/16: 108–109).

Wysiedlenia kończono w przeświadczeniu, że pozostali Ukraińcy są nieliczni, rozproszeni i zazwyczaj lojalni w stosunku do Polski. Wyjątkiem był m.in. powiat bialski, gdzie akcji wysiedleńczej nie przeprowadzono, mimo że znaczna część tamtejszych Ukraińców pozostawała pod silnymi wpływami OUN (APL UWL-WSP/205: 387, 399, 427).

Partie polityczne przywiązywały dużą wagę do rozszerzenia swoich wpływów przez przejęcie pełnionych przez Ukraińców funkcji społecznych – sołtysów. Mimo dużego zainteresowania ich obsadę zdominowali działacze PPR lub osoby z nią związane (APL UWL-WA/16: 46; APL PPR/64: 103 i n.). Na I i II Statutowej Wojewódzkiej Konferencji (19–20 maja 1946 r., 20–21 kwietnia 1947 r.) realizowaną po lipcu

1944 r. politykę narodowościową, zmierzającą do konsolidacji narodowej, PPR uznawała za jedno z najważniejszych swoich osiągnięć. Ukraińców zaliczano do „obozu reakcji”, który starał się paraliżować realizację podjętych reform społecznych (APL PPR/3: 33–42, 44–53).

Na terenach objętych wysiedleniem prowadzono akcję osiedleńczą osadników polskich, którą koordynował delegat wojewody – Roman Jasiński (APL UWL-WA/19: 66). Opuszczone gospodarstwa zostały częściowo przydzielone przez PUR i Urzędy Ziemskie nasiedleńcom, część przeznaczono na upelnorolnienie istniejących gospodarstw. Działania te miały stanowić gwarancję zmiany oblicza etnicznego województwa, a także zwiększyć jego potencjał ekonomiczny. Czynnikiem niesprzyjającym zagospodarowywaniu się przez osadników było przede wszystkim zagrożenie i działalność oddziałów UPA. W niektórych rejonach (np. powiat włodawski) o niepowodzeniu zagospodarowania decydował przede wszystkim rachunek ekonomiczny (APL UWL-WSP/59: 46–47; APL UWL-WSP/205: 427).

Jednym z kluczowych elementów polityki narodowościowej był także stosunek centralnych i terenowych władz do Kościoła prawosławnego i grekokatolickiego. Wyznanie dla Ukraińców było jedną z kluczowych sfer życia, elementem ich tożsamości i samoidentyfikacji; elementem odróżniającym od Polaków. W nowych granicach administracyjnych województwa lubelskiego obok prawosławnych znaleźli się również Ukraińcy – grekokatolicy.

W tym okresie nieuregulowany był status zwierzchnictwa ekumenicznego nad tymi kościołami w Polsce. Po wyjeździe w lipcu 1944 r. metropolity Iwana Ohijenki („Iłarion”) przez kilka miesięcy jedynym hierarchą prawosławnym na terenach wyzwolonych był biskup lubelski Jerzy Szretter („Tymoteusz”). Przejął on zarząd nad diecezją, otrzymując na to zgodę przewodniczącego PKWN Edwarda Osóbki-Morawskiego. Mimo zmian granicznych formalnym zwierzchnikiem Kościoła grekokatolickiego pozostawał metropolita Andrij Szeptyćkyj, a po jego śmierci – 1 listopada 1944 r. – Josyf Slipyj; diecezją przemyską w ich imieniu zarządzał bp Josafat Kocyłowski.

W województwie lubelskim znajdowało się 175 parafii (18 dekanatów) diecezji chełmsko-podlaskiej autokefalicznego Kościoła prawosławnego i 47 parafii (4 dekanaty) grekokatolickiej diecezji przemyskiej (Urban 1996: 150; Nabywaniec 1999: 231 i n.; Archiwum Państwowe w Przemyślu, zespół Archiwum Biskupstwa Grekokatolickiego w Przemyślu, sygn. 4790: 472–487). Mimo napiętej sytuacji poli-

tycznej hierarchowie starali się utrzymać funkcjonowanie struktur cerkiewnych i organizować je w nowych realiach.

W największym stopniu na sytuację kościołów wpływała akcja przesiedlania ludności ukraińskiej skutkująca sukcesywną likwidacją ich struktur administracyjnych. W obu przypadkach bardzo istotny okazał się wrzesień 1945 r. Władze państwowe uznały, że wraz z wysiedleniem w nieodległej przyszłości ludności ukraińskiej – w założeniu całej – traciło sens istnienie Kościoła prawosławnego i greckokatolickiego na tym obszarze. W związku z tym 11 września 1945 r. zmuszono Chełmsko-Podlaski Prawosławny Konsystorz Diecezjalny do opuszczenia Chełma, a następnego dnia Rada Ministrów unieważniła konkordat (z 10 lutego 1925 r.) ze Stolicą Apostolską.

29 grudnia 1945 r. władze przychyliły się jednak do prośby bpa J. Szrettera („Tymoteusza”) i wyraziły zgodę na funkcjonowanie siedmiu placówek (w Lublinie, Chełmie, Hrubieszowie, Włodawie, Terespolu, Białej Podlaskiej i klasztoru w Jabłecznej) dla zaspokojenia potrzeb religijnych prawosławnych Polaków. Jednak już kilka miesięcy później – 15 lipca 1946 r. – Sobór Biskupów pod naciskiem władz podjął decyzję o likwidacji diecezji chełmsko-podlaskiej.

Mimo tej decyzji zwierzchnicy nadal wysyłali duchownych do objęcia parafii prawosławnych, często bez wymaganej zgody administracji terenowej (APL UWL-WSP/44: b.p.). W przypadku niemożliwości obsadzenia parafii unickich przez duchownego traktowano je w myśl zarządzenia Kurii z 29 października 1945 r. jako filie parafii łacińskich (Nałęcz 1998: 18).

Sytuacja Kościoła greckokatolickiego zmieniła się diametralnie w ostatnim etapie akcji przesiedleńczej. Po likwidacji unii brzeskiej w USRR (8–10 marca 1946 r.) jedyną zorganizowaną i zachowującą samodzielność strukturą Kościoła greckokatolickiego była działająca w Polsce część diecezji przemyskiej i Apostolska Administracja Łemkowszczyzny. Załamanie ich działalności przyspieszyło aresztowanie i wywiezienie w czerwcu 1946 r. do ZSRR członków Przemyskiej Kapituły Greckokatolickiej (Iwaneczko 1996: 259–260).

Działania władz spotkały się z reakcją zwierzchnika tego Kościoła – papieża Piusa XII. 25 października 1946 r. prymas Polski August Hlond i metropolita krakowski Adam Sapieha otrzymali od niego uprawnienia do opieki nad duchownymi i wiernymi obrządku greckokatolickiego. Korzystając z nich, 31 marca 1947 r. prymas mianował ks. Wasyla Hrynyka generalnym wikarym diecezji przemyskiej.

Należy zwrócić również uwagę na przypadki zmiany wyznania i obrządku przez Ukraińców, którzy traktowali to jako sposób uniknięcia przymusowego wysiedlenia do USRR. Takim praktykom sprzeciwiała się OUN, uważając to jako zdradę ukraińskich interesów narodowych (Misilo 1999: 60–61, 322–324).

Fakt powiązania kwestii narodowościowej i wyznaniowej władze propagandowo uzasadniały czynnym uczestnictwem, popieraniem ukraińskiego ruchu nacjonalistycznego lub oporem wobec akcji przesiedleńczej niektórych duchownych greckokatolickich i prawosławnych. Z racji zajmowanej pozycji społecznej traktowano ich jako elitę lokalnych społeczności ukraińskich i poddawano ścisłemu nadzorowi organów bezpieczeństwa.

Istotnym elementem prowadzonej przez władze polityki narodowościowej była kwestia szkolnictwa ukraińskiego. Władze w pierwszych swoich działaniach starały się pogodzić zasadę równouprawnienia, postulaty Ukraińców na rzecz szkolnictwa z językiem narodowym oraz przedwojenne ustawodawstwo.

Kuratorium, uwzględniając masowe powstawanie szkół ukraińskich w okresie okupacji (około 600), doprowadziło – 24 sierpnia 1944 r. – do ich rozwiązania. Wydano zgodę na zaspokojenie potrzeb ludności ukraińskiej przez powołanie szkół z ukraińskim językiem nauczania, nakładając na nie jednak szereg ograniczeń dotyczących liczby uczniów, programu nauczania i kadry nauczającej. Wprowadzono również zasadę indywidualnego rozpatrywania spraw przez Kuratorium (Misilo 1996: 25–26; APL, zespół Kuratorium Okręgu Szkolnego Lubelskiego, dalej cyt. KOSL, sygn. 14: b.p.).

Najważniejszą barierą dla rozwoju szkół ukraińskich stał się układ z 9 września 1944 r. Mimo zastrzeżonej w nim zasady dobrowolności Kuratorium podejmowało decyzje w duchu całkowitego przesiedlenia Ukraińców z Polski. Z powodu wyjazdów Ukraińców i decyzji władz liczba szkół, nauczycieli i uczniów ukraińskich często ulegała zmianie. Przez krótki okres najważniejszym ośrodkiem dla Ukraińców w województwie był Hrubieszów, gdzie w miejsce zlikwidowanego 11 listopada 1944 r. seminarium nauczycielskiego powołano liceum (APL KOSL/20: 2–5). 1 grudnia 1944 r. w województwie funkcjonowało 6 powszechnych szkół ukraińskich (4 w powiecie hrubieszowskim, 1 w krasnostawskim i 1 w włodawskim) i 3 utrakwistyczne w powiecie bialskim (APL KOSL/37: b.p.), co stanowiło mniej niż 1% wszystkich szkół w województwie lubelskim. W okręgu rzeszowskim sieć szkół w znacznie większym stopniu uwzględniała liczbę i rozmieszczenie

ludności ukraińskiej, stanowiącej większość (52,9%, 57,9%) w powiecie przemyskim czy gorlickim (Meissner 1998: 86–87).

Władze nie pozwoliły na otwarcie szkół ukraińskich w innych powiatach, uzasadniając swoje decyzje zagrożeniem ze strony ukraińskiego podziemia zbrojnego lub brakiem kadry i podręczników. Podejmowano również próby przekonywania ludności o posługiwaniu się przez nich językiem „tutejszym” i „chachłackim”, a nie ukraińskim. Komentantura wojenna Biłgoraja domagała się natomiast powstania szkoły z rosyjskim językiem nauczania (APL KOSL/18: 4–5, 8–9).

Uznaniowość administracyjna i brak środków odwoławczych ograniczyły liczbę i rozwój szkół ukraińskich oraz uniemożliwiły integrację Ukraińców w obszarze szkolnictwa. Uwzględniając wyjazdy do USRR, zdecydowano, że od początku roku szkolnego 1945/1946 dzieci ukraińskie podlegające obowiązkowi szkolnemu będą kierowane do szkół polskich. Największa liczba uczniów-Ukraińców uczęszczała do szkół polskich w powiecie włodawskim (APL KOSL/37: b.p.). W 1946 r. z obawy przed manifestowaniem przynależności narodowej przez dzieci i groźbą przymusowego przesiedlenia Ukraińcy zrezygnowali z wszelkich prób powoływania szkół ukraińskich czy walki o język narodowy w szkołach polskich. Polityka oświatowa i transfer ludności doprowadził do zwiększenia zasięgu języka polskiego na Lubelszczyźnie.

W wyniku prowadzonej przez władze polityki narodowościowej w latach 1944–1946 Polska południowo-wschodnia, w tym województwo lubelskie, stopniowo traciła dotychczasowy charakter pogranicza narodowościowego, kulturowego i religijnego. O ostatecznym charakterze narodowościowym tego obszaru zdecydowała przeprowadzona w 1947 r. akcja „Wisła”.

Bibliografia

- APL Komitet Wojewódzki PPR, sygn. 1, 3, 64.
APL Kuratorium Okręgu Szkolnego Lubelskiego, sygn. 14, 18, 20, 37.
APL Narodowe Siły Zbrojne.
APL Urząd Wojewódzki w Lublinie – Wydział Administracyjny, sygn. 16, 19.
APL Urząd Wojewódzki w Lublinie – Wydział Społeczno-Polityczny, sygn. 44, 55, 57, 59, 157, 205.
Archiwum Państwowe w Przemyśle, Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego w Przemyśle, sygn. 4790.
Ćwik W., Reder J., 1977, *Dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin.

- Iwaneczko D., 1996, *Biskup Józefat Kocyłowski (1876–1947). Życie i działalność* [w:] *Polska–Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa*, t. 3, red. S. Stępień, Przemysł.
- Meissner A., 1998, *Szkolnictwo ukraińskie w Polsce południowo-wschodniej w latach 1944–1945* [w:] *Polska i Ukraina po II wojnie światowej*, red. W. Bonusiak, Rzeszów.
- Mieczkowski A., 1996, *Polskie Stronnictwo Ludowe na Chełmszczyźnie w latach 1945–1949*, „Rocznik Chełmski”, t. 2, red. T. Radzik, Chełm.
- Misiło E. (red.), 1993, *Akcja „Wisła”. Dokumenty*, Warszawa.
- Misiło E. (red.), 1996, *Repatriacja czy deportacja*, t. 1, Warszawa.
- Misiło E. (red.), 1999, *Repatriacja czy deportacja*, t. 2, Warszawa.
- Motyka G., 1999, *Tak było w Bieszczadach. Walki polsko-ukraińskie 1943–1948*, Warszawa.
- Motyka G., Wnuk R., 1997, *Pany i rezuny. Współpraca AK-WiN i UPA 1945–1947*, Warszawa.
- Nabywaniec S., 1999, *Stan greckokatolickiej Diecezji Przemyskiej w pozostałej w granicach Polski jej części według danych z 10 marca 1946 r.* [w:] *Kościół na drogach historii*, red. J. Wołczański, Kraków–Lwów.
- Nałęcz A., 1988, *Cerkwie greckokatolickie w Diecezji Przemyskiej po roku 1945*, Przemysł.
- Szcześniak A., Szota W., 1973, *Droga donikąd. Działalność Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów i jej likwidacja w Polsce*, Warszawa.
- Urban K., 1996, *Kościół prawosławny w Polsce 1945–1970*, Kraków.
- Wnuk R., 2003, *Stosunek polskiego podziemia niepodległościowego i legalnej opozycji do mniejszości ukraińskiej w latach 1944–1947* [w:] *Akcja „Wisła”*, red. J. Pisułiński, Warszawa.

The Policy of the Authorities in the Lublin Province regarding the Ukrainian National Minority (July 1944 – March 1947)

Abstract

The establishing of Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego (PKWN – Polish Committee of National Liberation) and assuming power by the Committee made it possible to implement a socio-political programme that had been based on a Manifesto of 22 July 1944. Aiming at a radical change of the nationality structure in Poland, on 9 September 1944, PKWN signed an agreement with the USSR that pertained an exchange of population. On this basis fast resettlement of Ukrainians inhabiting Poland, including the Lublin province, was to be executed. However, the prolonging resettlement process forced the authorities to implement a specific „national” policy in the area of political, economic, religious and educational relations. The attitude and activities undertaken by Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów (Organization of Ukrainian Nationalists) exerted a considerable influence on the authorities’ decision to first suspend the resettlement process and then to use force to execute it. The resettlement could not be hastened even by periodically intensifying anti-Ukrainian demonstrations by the Polish nationalist military resistance movement (e.g. 5 June 1945 in Wierzcho-

winy). The mutual attacks launched by the Polish and Ukrainian anti-communist resistance were curbed when the Lublin province unit of NSZ was dissolved and local agreements were concluded. Voluntarily or forced by the authorities, about 195 thousand Ukrainians left the Lublin province. Their resettlement was supported by political parties licensed by Polska Partia Robotnicza (Polish Workers' Party), such as Polska Partia Socjalistyczna (Polish Socialist Party), Stronnictwo Ludowe (Peasant Party), Stronnictwo Demokratyczne (Democratic Alliance) as well as by legitimate opposition (Polskie Stronnictwo Ludowe – Polish Peasant Party and Stronnictwo Pracy – Labour Alliance). In course of the resettlement, the authorities made the Orthodox Chełmsko-Podlaska Diocese, Greek Catholic Przemyska Diocese and the Ukrainian schools close down. In consequence of the national policy implemented by the authorities in the period of 1944–1946, the south-eastern Poland gradually lost its traditional status of a multi-national, multi-cultural, and multi-religious borderland. The ultimate status of the territory was decided by the „Wisła” action, executed in 1947.